

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

<https://doi.org/10.31820/f.37.1.6>

Daniela Matić

KRITIČKA ANALIZA REFERENCIJA POVEZANIH S DOBI U DISKURSU HRVATSKIH TISKANIH MEDIJA

dr. sc. Daniela Matić, Sveučilište u Splitu, Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje
daniela.matic@fesb.hr orcid.org/0000-0002-4409-733X

izvorni znanstveni rad

UDK 81'42

81:316.774

rukopis primljen: 1. ožujka 2025; prihvaćen za tisak: 22. travnja 2025.

Mediji, tradicionalni i moderni, izvor su raznih informacija, ali i predrasuda te diskriminacijskih stavova tvoraca tekstova koji se često bez promišljanja prenose među korisnicima. Neki od takvih stavova i predrasuda stvaraju podlogu pogodnu za dobizam, diskriminaciju osobe zbog njezine dobi, bez obzira na to kakve su njezine sposobnosti, tjelesne ili mentalne, kakvo su znanje, obrazovanje, vještine, društveni status te individualne značajke.

Polazeći od metodološkoga okvira temeljenog na kritičkoj analizi diskursa u ovome radu bavili smo se referencijama povezanim s dobi osoba višom od 65 godina, dakle izrazima koji upućuju na starenje, starost i život u toj dobi koje smo prikupili u hrvatskim tiskanim medijima, dnevnicima i tjednicima izdanim tijekom jednog mjeseca. Htjeli ustanoviti kako se osobe starije od 65 godina diskurzivno predstavljaju u tekstovima, kojim reprezentacijskim, referencijalnim i predikacijskim strategijama, u kojim se ulogama i situacijama pojavljuju, naročito u odnosu na osobe koje nisu u njihovoj dobnoj skupini. Izdvojili smo tekstove o poznatim starijim osobama ili razgovore s njima u kojima je dob uvijek spomenuta te tekstove u kojima su stariji ljudi prikazani kao homogen kolektiv. Nakon analize članaka zaključili smo da je raspon uloga i situacija u kojima se stariji ljudi kao kolektiv pojavljuju vrlo skučen i da su stariji ljudi nevidljivi u društvu osim kad im se dodjeljuje neka pomoć i kad je

njihovo zdravlje u pitanju. Nalazimo i da je izravan dobizam rijedak, ali da postoji latentan dobizam temeljen na stereotipima u predstavljanju pojedinačnih starijih osoba u slučajevima kad njihov životni stil i aktivnosti odudaraju od okvira koji im je društvo namijenilo.

Ključne riječi: *dobizam; kritička analiza diskursa; referencije povezane s dobi; hrvatski tiskani mediji*

1. Uvod

Izraz „dobizam“ kalk je nastao na temelju engleskoga izraza „ageism“ koji je u engleski jezik i onda širu upotrebu ušao još šezdesetih godina 20. stoljeća. Naime, nakon što je uočio negativne stavove mnogih ljudi prema starijim, ali i mlađim osobama, američki liječnik i gerontolog Robert N. Butler posvetio je radove (1969, 1980, o tome i u Achenbaum 2015) toj društvenoj pojavi koja predstavlja predrasude najčešće mlađih ljudi prema starenju te svemu što starenje donosi. Dobizam se očituje u postupcima društva prema starijima koji npr. silom zakona bivaju isključeni iz svijeta rada, bez obzira na njihove sposobnosti, u postupcima pojedinaca prema starijima i u jezičnim sredstvima kojima se starije osobe imenuje. Kako navodi Butler (1980: 8), dobizam obuhvaća tri međusobno povezana elementa: (1) pristrane stavove o starijim osobama, starosti i starenju – uključujući i one koje i sami stariji mogu imati; (2) diskriminaciju prema starijim ljudima, osobito pri zapošljavanju i u drugim društvenim ulogama; (3) institucionalne politike koje, često bez zle namjere sudionikâ, učvršćuju stereotipe, ograničavaju mogućnosti za ispunjen život i potkopavaju osobno dostojanstvo.

U Republici Hrvatskoj postoji zakonski okvir koji zabranjuje bilo kakve oblike diskriminacije po bilo kojoj osnovi (Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN 85/2008). Pored izravnih oblika diskriminacije koji su sankcionirani zakonom, postoje manje izravni oblici diskriminacije koji, izraženi raznim jezičnim sredstvima, često su upućeni nezaštićenim i manjinskim skupinama i također utječu na rast predrasuda, čak i mržnji prema tim skupinama (Lalić i Senta 2020: 4). U takva jezična sredstva možemo ubrojiti zabavne priče, humoristične televizijske serije, šale, karikature i rođendanske čestitke, naizgled benigne forme, no i one doprinose održavanju negativnih predrasuda o starenju. Mediji u kojima se objavljuju takvi tekstovi konstruiraju javne stavove o mnogočemu, pa tako i starenju, pristupajući mu stereotipno i površno, zanemarujući razlike između ljudi i njihovih životnih prilika (Edström 2018).

U ovome se radu bavimo referencijama na dob i načinima na koje su stariji ljudi diskurzivno predstavljeni u tekstovima hrvatskih dnevnika i tjednika. Predstaviti ćemo teorijski okvir o dobizmu, metodologiju, korpus, rezultate i raspravu, zaključak te popis izvora.

2. Teorijski okvir o dobizmu

Izvješće Ujedinjenih naroda (United Nations 2020: 1) starenje, koje je prirodan proces, predstavlja kao uspjeh ljudske rase, jer on pokazuje rezultat zaštite ljudskog zdravlja, napredak medicine, ekonomski i društveni razvoj. Starenje nije definirano kao negativan proces, ali uzrokuje financijski pritisak na sadašnje mirovinske i zdravstvene sustave (ibid. 4), stoga se u izvješću predlaže da vlade članica UN-a rade na cjeloživotnom obrazovanju i boljoj zdravstvenoj skrbi te potiču zdrave načine života, zapošljavanje žena i starijih osoba, one koji su navršili 65 ili više godina, i koje su isključene iz svijeta rada.

Starije osobe nisu homogena skupina ljudi, kao uostalom nijedna druga dobna skupina, pa tako ne stare jednako, jer i starenje, kao i drugi procesi, ovise o društvenoj i prirodnoj okolini, o radnim i životnim uvjetima te događajima koji su ih obilježili. Starenje i starija dob različito se percipiraju u različitim društvima i kulturama (Rozanova, et al. 2006: 375), što navodi na zaključak da je starija dob društveni konstrukt kojemu je teško odrediti početak i trajanje.

Prema *Globalnom izvješću o dobizmu* (*Global report on ageism* 2021: 2) dobizam se odnosi na stereotipe, dakle način na koji mislimo, na predrasude, način kako osjećamo te na diskriminaciju, način kako djelujemo prema drugima na temelju njihove dobi. Perišin i Kufrin (2009) prenose definicije Ivana Šibera iz *Osnova političke psihologije* (1998) prema kojoj su stereotipi „generalizirana shvaćanja o osobinama pripadnika pojedinih društvenih grupa“, dok su predrasude najčešće negativni i teško promjenjivi stavovi doneseni prije rasuđivanja i temeljeni na nekome emocionalnom odnosu. Stereotipi vezani za stariju dob mogu biti pozitivni, pa tako se smatra da starija dob donosi mudrost, pouzdanost, ljubaznost, smirenost, ali mogu biti i negativni, kao što su boležljivost, ružnoća, umno i tjelesno propadanje, beskorisnost, izoliranost i siromaštvo (Zovko i Vukobratović 2017). Diskriminacija i pristrani stavovi prema starijim ljudima proizlaze iz negativnih stereotipa i predrasuda pripadnika mlađih dobnih skupina koji starije ljude doživljavaju kao homogenu masu koju ujedinjuje samo jedna

identitetska odrednica, a to je njihova dob, bez obzira na sve moguće varijacije u njihovim tjelesnim i mentalnim sposobnostima. Starijim ljudima time biva zaniijekana njihova individualnost i jedinstvenost, a pridodane su im generalizirane karakteristike kao što su boležljivost, ranjivost, deprimiranost, zaboravnost, nesposobnost učenja novih vještina i rada s novim uređajima, siromaštvo, škrtost, pasivnost, zahtjevnost, mušičavost, svadljivost i sebičnost (Uzun et al. 2019; Rusac et al. 2013).

Mediji, i tradicionalni i moderni, lako dostupni, moćni i utjecajni, svojim tekstovima, hotimice ili ne, diskurzivno formiraju javnu sliku o starenju i starijim ljudima. Kad su stariji ljudi predstavljeni negativnim predrasudama, ili samo njihovim naznakama, među mlađim dobnim skupinama stvara se nepovoljna percepcija starenja kao prirodnoga životnog procesa. Jezično se takva percepcija može ostvariti kroz opoziciju „mi, mlađi“/„oni, stariji“, a takvu opoziciju podržava npr. marketinška djelatnost koja potiče održavanje različitih dobnih skupina, također diskurzivno stvorenih (Mautner 2007: 53), *mladi, sredovječni, stariji, stari*, kojima namjenjuje različite proizvode prema karakteristikama navodno tipičnima za svaku skupinu. Posljedica takvoga diskurzivnog djelovanja jest, kako navodi Coupland (1997: 34), da stariji ljudi mijenjaju način kako vide sebe i svoju okolinu te se usklađuju sa slikom koju o njima kreira javnost na temelju stereotipa (Phelan 2018: 550).

3. Metodologija

U ovome se radu bavimo leksičkim jedinicama kojima se autori članaka referiraju na stariju dob sudionika u člancima te pritom možda izražavaju neki od stereotipnih stavova ili predrasuda o starijim ljudima. Dobizam je društvena pojava, u medijima je predstavljena diskurzivno i kao takva perpetuira nove primjere dobizma, jezične i nejezične. Ovo odgovara jednoj od osnovnih postavki kritičke analize diskursa prema Faircloughu (1989, 1992, 1995a, 1995b, 2001, 2003, 2010, 2018) da je diskurs oblik društvene prakse te da je svaki diskursni događaj oblikovan društvenim događajima, institucijama i društvenim strukturama, ali i diskurs oblikuje društvo, odnosno utječe na društvene procese, pa tako i podržava stereotipe o kojima se ne razmišlja i koji se često ne dovode u pitanje. Kritički pristup analizi diskursa starenja potreban je kako bi se otkrili i razjasnili odnosi moći i naizgled zdravorazumski iskazi o starenju temeljeni na stereotipima i predrasudama ugrađenima u jezične strukture.

Dobizmom u jeziku s pozicije kritičke analize diskursa bavili su se razni autori: Fealy et al. (2012) izložili su kritičku analizu diskurzivnoga predstavljanja starenja u tiskanim medijima u Irskoj, Imran i Budarick (2013) u malezijskim novinskim izdanjima, Chen (2015) u novinama u Tajvanu te Shimoni (2023) s analizom prikaza starijih ljudi u novinama za vrijeme pandemije bolesti Covid-19.

Imenovanje, odnosno referiranje može utjecati na način kako se u javnosti doživljavaju starije osobe, ali i kako stariji ljudi doživljavaju sebe. U našoj analizi bavimo se *reprezentacijskim strategijama* prema Machin i Mayr (2012: 77–88) kojima su se koristili autori članaka: personalizacija, impersonalizacija, individualizacija, kolektivizacija, specificiranje, nominacija, funkcionalizacija, anonimizacija, agregacija, opozicija „mi“/ „oni“, supresija. Pored toga, prema Reisigl i Wodak (2001: xiii), možemo razlikovati *referencijalne strategije*, koje pokazuju kako su osobe imenovane u tekstu, te *predikacijske strategije* koje pokazuju koje su osobine, svojstva i značajke dodijeljene tim osobama. Predikacijske se strategije ostvaruju (Reisigl i Wodak 2001: 54–55) atributima (u obliku pridjeva, apozicija, prijedložnih fraza, relativnih rečenica, vezničkih rečenica, infinitivnih rečenica i participnih rečenica ili skupina), predikatima ili imenskim/pridjevskim/zamjeničkim predikatnim konstrukcijama, kolokacijama, eksplicitnim usporedbama, poredbenim izrazima, metaforama i drugim retoričkim figurama (uključujući metonimiju, hiperbolu, litotu i eufemizme) te više ili manje implicitnim aluzijama, evokacijama i pretpostavkama, odnosno implikacijama.

3.1. Cilj

Ovaj rad treba odgovoriti na sljedeća pitanja:

- 1) Kojim se strategijama koriste autori članaka kad spominju osobe starije životne dobi?
- 2) Pojavljuju li se u tekstovima predrasude i stereotipi o starijoj životnoj dobi?
- 3) U kojim se ulogama pojavljuju starije osobe u tekstovima?
- 4) U kojim se društvenim kontekstima starije osobe pojavljuju u tekstovima?

Kako bismo odgovorili na navedena pitanja, izdvojili smo leksičke odabire autorâ članaka kojima konstruiraju referencije na dob starijih osoba te smo ih analizirali u skladu s postavkama kritičke analize diskursa. Rezultati

trebaju pokazati u kolikome se opsegu izravne ili neizravne dobističke referencije na osobe starije od 65 pojavljuju u tiskanim medijima te jesu li i u kojoj mjeri starije osobe prikazane kao aktivni sudionici društva ili tek pasivni statisti.

3.2. Korpus

Za ovaj rad prikupili smo primjere referencija na stariju populaciju u hrvatskim medijima tiskanim tijekom mjeseca prosinca 2023. godine. Pročitali smo članke i sva dodatna izdanja triju dnevnih novina, *Slobodne Dalmacije*, *Večernjeg lista* i *Jutarnjeg lista* (u daljnjem tekstu SD, VL i JL). Primjeri iz SD-a prikupljeni su između 1. i 10. prosinca, iz VL-a između 11. i 20. prosinca te iz JL-a između 21. prosinca 2023. i 1. siječnja 2024. U svim prosinačkim izdanjima *Poslovnog dnevnika* i njegovim dodatcima nismo našli nikakve referencije na dob i na starije osobe, što ima svoju informativnu vrijednost.

Pregledali smo i sljedeće tjednike: političke tjednike *Nacional* i *7Dnevno*, poslovni tjednik *Lider*, magazine za životni stil *Gloria* i *Story* te sve dodatke koji povremeno i prigodno izlaze u navedenim tjednicima. Pregledali smo i politički dvotjednik *Globus*. U Tablici 1 predstavljamo sve publikacije prema kategoriji kojoj pripadaju, broj strana i broj članaka s nekom referencijom na stariju životnu dob.

Tablica 1. *Publikacija, kategorija, broj stranica, broj članaka*

Publikacija	Kategorija	Broj strana	Broj članaka koji imaju referenciju na stariju dob
Slobodna Dalmacija	dnevnik	480	16
Večernji list	dnevnik	590	34
Jutarnji list	dnevnik	672	31
Nacional	tjednik	352	6
7Dnevno	tjednik	388	11
Lider	tjednik	452	1
Gloria	tjednik	336	4
Story	tjednik	368	1
Globus	dvotjednik	136	3
Poslovni dnevnik	dnevnik	583	0
Ukupno		4357	107

4. Rezultati i rasprava

Nakon što smo pročitali članke u svakome izdanju, ustanovili smo kontekstualne kategorije u kojima su se starije osobe pojavljivale u *dnevnici*ma (Tablica 2).

Tablica 2. Kategorije gdje se autori referiraju na dob osobe u barem dva dnevnika ili u dva članka u istome dnevniku

Kontekstualne kategorije	Dnevnici (br. članaka)		
	Slobodna Dalmacija	Večernji list	Jutarnji list
1) lokalna ili središnja vlast brine za umirovljenike	2 (financijska potpora; novi mirovinski fond)	4 (niže cijene, božićnice, uskrsnice, besplatan prijevoz, veće potpore umirovljenicima koje dodjeljuju gradske vlasti)	3 (dodatna pomoć za neke umirovljenike, financijska pomoć, besplatan prijevoz)
2) stare, siromašne i bolesne osobe; težak život umirovljenika	1	–	1
3) starije žene žrtve nasilja; starije žene u opasnosti od siromaštva i isključenosti iz društva	1	1	–
4) tekst o poznatoj starijoj osobi ili razgovor s poznatom starijom osobom (dob osobe uvijek je spomenuta)	1	3	5
5) smrt poznate starije osobe (dob osobe uvijek je spomenuta)	–	1	4

Kategorija koja je uobičajena u *tjednicima* nalazi se u Tablici 3:

Tablica 3. Kategorije u kojima se spominje *dob osobe* u većini tjednika

Kontekstualne kategorije	Tjednici (br. članaka)					
	Globus (dvotjednik)	Gloria	Lider	Nacional	Story	7Dnevno
1) tekst o poznatoj starijoj osobi ili razgovor s poznatom starijom osobom (dob osobe uvijek je spomenuta)	1	3	1	4	–	1

Starije su osobe, kako vidimo, mnogo češće tema u dnevnicima nego u tjednicima. U ovome se radu bavimo 4. i 5. kategorijom u dnevnicima (1., 2. i 3. kategorijom bavili smo se u Matić 2024) i jedinom kategorijom u tjednicima, a to su tekstovi o poznatim starijim osobama, razgovori s poznatim starijim osobama te *in memoriam*, gdje osobe, po definiciji, moraju biti *individualizirane*.

Navodimo primjere iz *dnevnika*:

SD:

1. *86-godišnji Ken Loach* odašilje poruku nade i jedinstva; Proljetos na Cannes Film Festivalu Loach je predstavio (...), nekih mjesec dana prije nego što je proslavio *visoki 87. rođendan*.

VL:

2. Ako je netko od starih asova često na utakmicama, onda je to *Božo Vuletić (65)*.

3. *Pavica Gvozdić, hrvatska pijanistica i ugledna pedagoginja* koja je odgojila generacije mladih glazbenika, preminula je u subotu u Tuheljskim toplicama *u 87. godini*, (...).

4. *Oliver Mlakar*, hvala Bogu, još je tu među nama, *nanizao je 88 rođendana*, (...).

5. *Slobodan Grubač, drniški pjesnik* kojemu je mjesto u svakoj antologiji hrvatskog pjesništva *slavi 60 godina* od objave svoje prve pjesničke zbirke.

JL:

6. Tužna vijest iz svijeta hrvatskog tenisa, ali i sporta: u **85. godini života preminuo je Boro Jovanović (...)** *jedan od najuspješnijih hrvatskih tenisača* u povijesti.

7. **Stanko Piplović (90)** prvi je znanstveni rad objavio 1975. godine i još se nije umorio!

8. Otvorena izložba fotografija **'Fedinih 50+'**

9. **Wolfgang Schäuble**, koji je više od pola stoljeća bio član njemačkog parlamenta, umro je u **81. godini**

10. **Bivši predsjednik Europske komisije Jacques Delors**, utemeljitelj povijesnog projekta jedinstvene valute Europske unije, preminuo je u dobi od **98 godina**.

11. Kakva je **Tereza** kao glazbenica svi znamo, ali možda ipak treba podsjetiti kako ona **u svojoj 86. godini** i dalje neumorno nastupa (...).

12. Nakon smrti Liliane 2017. **jedina kći Françoise Bettencourt Meyers (70)**, postala je najveći dioničar grupacije (...)

13. (...) rekao je prije nekoliko godina u jednom intervjuu **Obrad Kosovac, čuveni televizijski novinar i urednik** koji nas je napustio **u 83. godini**.

14. **U 101. godini** u dalekoj Kaliforniji zauvijek je otišao **Miljenko Grgić**, čovjek koji je podjednako **zadužio kalifornijsku i hrvatsku vinsku scenu**.

Iz gornjih primjera koje smo pronašli u dnevnicima možemo kao nesporne izdvojiti šest objava *in memoriam* (3., 6., 9., 10., 13., 14.) koje su napisane u čast poznatim preminulim osobama kojima se spominju godine, ali i njihov doprinos društvu. Takvi su tekstovi pisani s poštovanjem prema preminulima, kao kratki i informativni podsjetnici na ono za što su te osobe zaslužne.

U ostalim tekstovima o poznatim osobama dob osoba i referencija na dob navedene su samo predikacijskim strategijama prema Reisigl i Wodak (2001). Njihove godine života nisu predstavljene kao prepreka za njihove aktivnosti: (2.) **Božo Vuletić (65)** (eliptična apozicija), (5.) „**Slobodan Grubač, drniški pjesnik (...)** **slavi 60 godina** od objave...” (godine su dio glagolskog predikata i implicitno govore i o životnoj dobi sudionika), (8.) „Otvorena izložba

fotografija *'Feđinih 50+'* (broj odnosi se na godine rada gdje se ime osobe pojavljuje u funkciji atributa imenskoj riječi), (12.) „nakon smrti Liliane 2017. *jedina kći Françoise Bettencourt Meyers (70)*“ (eliptična apozicija). Ipak takvo spominjanje godina ponekad sadrži latentni dobizam jer autori izražavaju čuđenje ili iznenađenje što su osobe navedene dobi još aktivne i kreativne, a aktivnost odudara od stereotipa o starijim ljudima i od uloge pasivnih umirovljenika koju im je društvo namijenilo: (1.) „*Loach* je predstavio (...), nekih mjesec dana prije nego što je proslavio *visoki 87. rođendan*“ (atributi), (4.) „Oliver Mlakar, hvala Bogu, još je tu među nama, *nanizao je 88 rođendana*“ (glagolski predikat s metaforom), (7.) „*Stanko Piplović (90)* prvi je znanstveni rad objavio 1975. godine i *još se nije umorio!*“ (eliptična apozicija; glagolski predikat), (11.) „ona *u svojoj 86. godini* i dalje neumorno nastupa“ (prijedložna fraza). U pojedinim primjerima, npr. 2. ili 12. nije jasno zašto je navedena dob osobe. S druge strane, pohvalno je da mediji nalaze prostora za poznate starije osobe koje su u tekstovima definirane svojim profesijama i minulim radom, a ne samo kao umirovljenici. Takvi tekstovi doprinose njihovoj vidljivosti i ne dopuštaju da se zaboravi njihovo društveno djelovanje.

Slijede primjeri koje smo pronašli u *tjednicima*:

Nacional:

15. (...) posljednja u nizu knjiga koje je *92-godišnja zagrebačka biologinja i demografkinja te židovska intelektualka i aktivistkinja Melita Švob* napisala o Židovima u Hrvatskoj.

16. Iako ima *87 godina, redatelj Ken Loach, jedan od najvećih živućih britanskih redatelja*, i dalje snima filmove.

17. Nacional donosi svjedočanstvo *67-godišnjeg poduzetnika iz Šibenika Ive Deana*, koji tvrdi da mu je Zoran Pripuz, i to uz pomoć državnih institucija, oteo vrijedne nekretnine.

18. (...) *kontroverzni pulmolog postao je najpoznatiji i najpopularniji liječnik* u Srbiji (...) *Šezdesetdevetogodišnji Nestorović* otkrio je da je prije više od trideset godina, kao monarhist, bio član Srpskog pokreta obnove (...)

7Dnevno:

19. *Vremešni Josip Manolić* mnogima je u našoj zemlji postao sinonim za dugovječnost (...) ovaj *103-godišnjak* bivši komunist i nekadašnji djelatnik tajne službe (...). Ono što je teško objasniti jest

kako je netko poput njega (Josip Manolić, op.a.) stekao imidž gotovo pa *dobročudnog starčića* i postao predmetom benignih šala zbog svoje dugovječnosti.

Globus:

20. „(...) a ja ću se kandidirati na izborima za mjesto predsjednika“, rekao je *Putin, koji je navršio 71 godinu*.

Gloria:

21. *Američka TV zvijezda* (Oprah Winfrey, op. a.), *koja će krajem siječnja proslaviti 70. rođendan*, doista nikad nije bolje izgledala.

22. Francuska kompanija Hermès Paris lani je proslavila 185. godišnjicu osnutka (...). (...) Među njezinim suvlasnicima je i *80-godišnji Nicolas Puech*, za čije ime šira javnost vjerojatno nikad ne bi čula, da taj *povučeni imućni švicarski državljani*n pripremajući se za odlazak s ovog svijeta nije povukao potez koji mnogi smatraju – nečuvenim.

23. *Borivoj Radaković, zagrebački književnik rođen prije 73 godine*, (...)

Pitanje: Jeste li u *svojim sedamdesetima* izgubili vjeru u ljubav?

Odgovor: Ne, jedva čekam da se opet zaljubim.

(...)

Pitanje: *Sedam godina ste u mirovini, osjećate li se poput penzionera?*

Odgovor: Ne. Cijeli život sam s kraćim prekidima bio slobodni umjetnik, pa mi se s odlaskom u mirovinu zapravo ništa nije promijenilo.

Lider:

24. *Charlie Munger, prema tituli potpredsjednik Berkshire Hathaway*a, američke kompanije u vlasništvu možda i najpoznatijeg investitora suvremenog doba Warrena Buffetta. (...) *Charles Thomas Munger preminuo je 26. studenog u 99. godini* u Santa Barbari.

Iz ove skupine primjera pojedinačno spominjanih starijih osoba (kategorija 1 u tjednicima) možemo isključiti *in memoriam* (24.) u tjedniku *Lider*, u kojemu se očekuje navođenje nečije dobi.

Nalazimo i tekstove o aktivnim i kreativnim pojedincima gdje je dob dio reprezentacijskih i predikacijskih strategija: (15.) „*92-godišnja zagrebačka*

biologinja i demografkinja te židovska intelektualka i aktivistkinja Melita Švob“; (16.) „Iako ima **87 godina**, *redatelj Ken Loach, jedan od najvećih živućih britanskih redatelja* i dalje snima filmove“. Sudionici su personalizirani, individualizirani, ali i specificirani, definirani svojim funkcijama u funkciji apozicije, a dob je navedena kao atribut (**92-godišnja**) ili kao dio predikata u dopusnoj surečenici, „Iako ima **87 godina**“, kojom autor izražava latentni do-bizam jer aktivnost sudionika u suprotnosti je s ulogom koja je ljudima te dobi namijenjena u društvu. Sličan je primjer (23.) i „*Borivoj Radaković, zagrebački književnik rođen prije 73 godine*“, gdje je osoba također u apoziciji definirana svojom funkcijom, a predikacijskom strategijom reducirane relativne surečenice navedena je dob. U nastavku razgovora prema pitanjima autora teksta razabire se presupozicija da osoba „*u svojim sedamdesetima*“ ne bi trebala imati vjere u ljubav odnosno da bi se osoba trebala osjećati „*poput penzionera*“, izvan svijeta rada i aktivnosti.

U drugim primjerima pojavljuje se dob kao identitetska odrednica no nije uvijek jasno zbog čega. Naime, ne znamo zašto se dob koristi kao referencijalna strategija i zašto se smatra važnom npr. u primjeru (17.) „*67-godišnjeg poduzetnika iz Šibenika*“ (atribut) ako su njegovo ime i zanimanje navedeni. Štoviše, dob druge osobe u članku ostaje nepoznata, pa bismo mogli zaključiti da, npr. prema mišljenju autora, dob možda umanjuje sposobnost poduzetnika da jasno razmišlja te da bi ta osoba mogla biti sklona iz inata nekoga za nešto optuživati. Još jedan primjer (20.) moguća je buduća kandidatura ruskog predsjednika Vladimira Putina u 71. godini, „*Putin, koji je navršio 71 godinu*“. Autor izbjegava osuđujuće komentare, ali kao dio predikacijske strategije u relativnoj surečenici spominje Putinovu dob, ne navodeći otvoreno što je sporno u tome da se u 71. godini kandidira za predsjednika.

Dob kao atribut imenu i kao referencijalna strategija pojavljuje se u (18.) „*šezdesetdevetogodišnji Nestorović*“, i (22.) „*80-godišnji Nicolas Puech*“, gdje je prvi sudionik reprezentacijskom strategijom predstavljen funkcijom kao „*kontroverzni pulmolog*“, a potonji kao „*povućeni imućni švicarski državljani*“, dakle obojica su individualizirana i ne sugerira se da ih dob ometa u životnim aktivnostima. I bivši političar Josip Manolić opisuje se u (19.) atributom „*vremešni*“ i imenskom izvedenicom iz broja koji označava njegovu životnu dob (**103-godišnjak**), čime se možda izražava divljenje prema njegovoj dugovječnosti. Riječ je o umirovljenom političaru Josipu Manoliću, koji je nekada bio član jugoslavenske tajne službe i navodno odgovoran za progon nekih osoba koje su se protivile tadašnjemu režimu. Autor ovime ističe snažan kontrast između Manolićeve osobne i političke

prošlosti te njegova sadašnjeg izgleda i ponašanja, koji ne odaju kakva je on osoba nekad bio. Predikacijski deminutiv „*dobroćudni starčić*“ naglašava tu neusklađenost, iako nije zamišljen kao simpatičan izraz dragosti, nego ironičan, s obzirom na njegovu prošlost.

Konačno, Oprah Winfrey, reprezentacijski definirana u (21.) funkcijom „*američka TV zvijezda*“, odnosno voditeljica, producentica i glumica, koja slavi 70. rođendan (predikacijska strategija), u tekstu je hvaljena jer „nikada nije izgledala bolje“, što je važno u profesijama u kojima je izgled visoko cijenjen. Nije predstavljena kao siromašna, oronula starija osoba, već kao osoba gotovo u naponu snage, iako je u dobi nakon koje većinu ljudi društvo više ne smatra ni privlačnima ni zanimljivima ni vrijednima društvenog komentara. S druge strane, ona je jedina osoba koja je predstavljena u odnosu na svoj izgled. Iako se, primjerice, dob Putina u (20.) spominje u predikaciji, njegov izgled nije dio članka. U ovim primjerima, uz individualizaciju i personalizaciju kao reprezentacijske strategije, pronalazimo i funkcionalizaciju („poduzetnik“, „predsjednik“, „američka TV zvijezda“) te specifikaciju, jer nitko od njih nije predstavljen kao generička individua, nego kao osobe jasno definiranih životnih odabira, zanimanja, postignuća i aktivnosti.

U tablicama 4 i 5 navodimo kategorije u kojima neke starije osobe ili skupine *nisu* glavna tema članaka u dnevnicima i tjednicima, nego se spominju među ostalim pojedincima ili skupinama i temama, ponekad i usputno. U Tablici 4 popisali smo kategorije pronađene u *dnevnicima*:

Tablica 4. Kategorije s referencijom na dob u najmanje 2 dnevniku ili u najmanje 2 članka u istom dnevniku

Kategorija \ Publikacija (br. članaka)	Slobodna Dalmacija	Večernji list	Jutarnji list
1) skrb za umirovljenike, između ostaloga; humanitarna pomoć	2	4	1
2) bolesti koje pogađaju starije osobe, između ostaloga	1	3	–
3) političari se brinu za starije osobe, između ostaloga	1	1	–
4) tekst o istaknutim osobama, ali se među njima navodi samo dob jedne, starije osobe	–	–	4
5) starije osobe ne mogu naučiti nove stvari	1	1	–

SD:

25. Ne manje važno, Općina Vir će socijalnim kategorijama stanovništva, **umirovljenicima**, djeci i mladima osigurati dodjelu materijalnih potpora koje s tehničkim proračunom nisu mogle biti realizirane.

26. Tijekom svih ovih godina klub (Lions klub Marjan, op.a.) je organizirao brojna humanitarna događanja za pomoć slijepim i slabovidnim osobama, oboljelima od dijabetesa, donirao za djecu, **stare** i potrebite.

27. No, **oni stariji, bolesniji, sa slabijim imunitetom**, oni gube bitku s COVID-om jer ih ta bolest „satara“.

28. Za mene je lako, imam mobitel, **ali ne mogu majku u 96. učiti kako se koristi mobitel**.

JL:

29. Ako su 2023. obilježili ulazak u eurozonu i Schengen, „super-izborna“ 2024. mogla bi ostati zapamćena po rastu materijalnih prava građana, zaposlenih, **umirovljenika** i branitelja.

30. **Mirko Barišić 87-godišnji predsjednik** ne otkriva namjerava li na izbornoj Skupštini (Dinama, op.a.) u ožujku zatražiti novi četverogodišnji mandat, ali zasad kormilo drži čvrsto u svojim rukama.

31. A ispalo je nezaboravno pa se već sada može reći da je publika u Areni u petak 22. prosinca 2023. godine prisustvovala jednom od najvažnijih, najvećih i najljepših samostalnih domaćih (rock) koncerata otkako je Grupa 220 **na čelu s Dragom Mlinarcem, koji je nedavno proslavio 81. rođendan**, uštekala gitare u pojačala pa 1968. godine objavila prvi hrvatski i ex-YU autorski rock album „Naši dani“ na materinjem jeziku. (tekst je bio o koncertu rock-pjevača Gorana Bare, op. a.)

32. Forbes je također procijenio **Miriam Adelson (78)** kao petu najbogatiju ženu na svijetu, koja kontrolira bogatstvo od 32.3 milijarde dolara. Ona je udovica kasino magnata Sheldona Adelsona. Adelson je treća žena koja je trenutno glavni vlasnik neke od NBA franšiza, pridruživši se Jeanie Buss iz Los Angeles Lakersa i Gayle Benson iz New Orleans Pelicansa.

33. **Sa 87 godina, Barišić**, očito, i dalje ima dovoljnu energiju i znanje, ali i manjak protukandidata.

VL:

34. Predizborna je godina, što je povoljno i za segment stanovništva kao što su **umirovljenici**, a istodobno cijene energije stagniraju ili padaju... (...)

35. jer smo jedina županija koja financira nacionalno kazalište, oko 3 milijuna eura za zdravstvo, socijalnu skrb, novorođenu djecu, **umirovljenike**, osigurana su sredstva za stipendije učenika i studenata te druge stavke (...).

36. izgradnja i opremanje **Centra za starije osobe** Samobor,

37. Inače, nejednakosti koje su zabrinule Nijemce, prisutne su i u Hrvatskoj, ali ne samo po dobi (kod nas su ugroženi **stariji ljudi** i samačka kućanstva po selima) već i regionalno.

38. Ugroženi su i **stariji od 65**, imunokompromitirani pacijenti i pacijenti s kroničnim bolestima.

39. Nekad je to bila **bolest starijih osoba** (moždani udar, op. a.), no danas se zbog stresnog načina života, loše prehrane i drugih razloga dozna granica sve više spušta.

40. Sve je to razlog da se još jednom uputi apel **starijim osobama** da se cijepe.

41. Ključne mjere kreirane su prema **starijim i nemoćnim osobama**, ranjivim skupinama, djeci s teškoćama u razvoju, a posebno prema djeci i obitelji (...). (...) Što se pak tiče **politike prema starijim i nemoćnim osobama**, u SDP-u obećavaju investirati u povećanje smještajnih kapaciteta, ali i u unaprjeđenje kvalitete pružanja usluga u **domovima za starije osobe**, razvoj mreže usluga gerontodomaćica te proširenje kapaciteta dostava obroka u kuću.

42. Govori Davor Antica, viši stručni suradnik Hrvatske gospodarske komore: „Mogućnosti su goleme, ali općenito, što se interneta tiče, **stariji ljudi još nisu ušli u tu priču**. Mlađa populacija jest, **ali starijima još uvijek knjigovođe vode glavnu riječ u poslovanju, a neki čak još nemaju internet** – naglasio je Antica.

Ostale kategorije koje se pojavljuju samo u jednim dnevnim novinama su sljedeće:

- u *SD*: starija osoba ubijena; gaf opisan kao „onaj starije osobe“ jer ga je izrekla starija osoba.
- u *VL*: starija populacija koja živi na selu u opasnosti; senilna starija osoba kandidira se za predsjednika; žene različite dobi.
- u *JL*: svijet zabave ima dvostruke standarde za starije glumce i glumice; stariji pacijent podvrgnut transplantaciji jetre, dob kao ograničenje za pripadanje organizaciji.

Ove primjere možemo grupirati i analizirati prema temama iz Tablice 4 u kojima se pojavljuju. Prva tema i druga tema obuhvaćaju primjere 25., 26., 29., 34., 35., 37., 41. u kojima se pokazuje skrb prema starijim osobama i dodjeljuje im se humanitarna pomoć koja stiže ili od zajednice ili nekih organizacija ili od političkih tijela i gdje su starije osobe reprezentirane kolektivno, agregirano, anonimizirano, bez funkcije, na sljedeće načine: „*umirovljenici*“, „*stari*“, „*starije i nemoćne osobe*“ te „*stariji ljudi*“ za koje postoje „*Centar za starije osobe*“ i „*domovi za starije osobe*“. U ovim primjerima starije osobe nisu prikazane kao aktivni sudionici nekoga događaja nego kao pasivni primatelji pomoći i skrbi koji ne uspijevaju u potpunosti upravljati svojim životima. Osim toga, referencijalne strategije upućuju i na nemoć starijih osoba osuđenih na tuđu pomoć. Stariji su ljudi ovakvim referiranjem izdvojeni kao zasebna grupa u odnosu na ostale, zdrave, snažne, mlađe građane, dakle stvara se opozicija „oni“ nasuprot „nama“.

Tema bolesti starijih osoba uključuje sljedeće primjere: 27., 38., 39., 40., gdje su referencijalno predstavljeni kao „*oni stariji, bolesniji, sa slabijim imunitetom*“, „*stariji od 65*“, oni koji imaju „*bolest starijih osoba*“, a to je moždani udar, te „apel *starijim osobama* da se cipele“. Ovdje su opet stariji predstavljeni kolektivno, agregirano i kao krhka populacija naročito osjetljiva na bolesti, bez obzira na individualne razlike.

Osobe starije životne dobi imaju smanjene sposobnosti učenja, tako barem sugovornici autorâ članaka vjeruju u 28. i 42. primjeru: „*ali ne mogu majku u 96. učiti kako se koristi mobitel*“, gdje je starija osoba definirana prijedložnom frazom, dakle predikacijskom strategijom, i „što se interneta tiče, *stariji ljudi još nisu ušli u tu priču*. Mlađa populacija jest, *ali starijima još uvijek knjigovođe vode glavnu riječ u poslovanju, a neki čak još nemaju internet*“, gdje je kolektiv referiran atributom „stariji“. S obzirom na činje-

nicu da Internet odavno nije tehnološka novost u Hrvatskoj (uveden 1992. godine) i da pametni mobilni telefoni s internetskim pristupom također postoje već nekoliko desetljeća, izjava da stariji ljudi, pogotovo oni koji su poslovno još uvijek aktivni, nisu prihvatili Internet možda i sadrži nešto dobističkoga stava o nesposobnosti starijih ljudi za učenje koje se temelji na nekritički internaliziranim stereotipima.

Konačno, primjeri 30., 31., 32., i 33. odnose se na individualizirane referencije na starije osobe koje su spomenute u člancima uz još neke osobe kojima godine nisu navedene. Tako nalazimo relativnu rečenicu kao predikacijsku strategiju prigodom usputnog spominjanja osobe: (31.) „*na čelu s Dragom Mlinarcem, koji je nedavno proslavio 81. rođendan*“ te (32.) „*Miriam Adelson (78)*“ gdje nalazimo eliptičnu apoziciju koja iskazuje dob osobe premda se u tekstu spominju i druge osobe. Dva primjera odnose se na istu osobu i u oba slučaja navedena je dob: (30.) „*Mirko Barišić 87-godišnji predsjednik*“, gdje je dob dio apozicije kao predikacijske strategije te (31.) „*Sa 87 godina, Barišić*, očito, i dalje ima dovoljnu energiju i znanje“ gdje je dob dio prijedložne fraze. U oba se primjera u istim novinama spominje dob osobe koja i dalje želi aktivno sudjelovati u radu sportskoga kluba i premda autori ne eksplicitno ne izriču da je dob osobe nekakva prepreka ili problem, isticanje godina treba čitatelja navesti na zaključak da postupak kandidiranja možda i nije poželjan.

U nastavku su navedene kategorije zajedničke *tjednicima* (Tablica 5):

Tablica 5. *Kategorije s referencijom na dob u najmanje 2 tjednika*

Publikacija (br. članaka)	Globus	Gloria	Lider	Nacional	Story	7Dnevno
Kategorija						
1) tekst s istaknutim osobama, ali dob se samo jedne, starije osobe, među ostalima, spominje	–	–	–	2	–	1
2) bolesti (gripa, dijabetes); izolacija tijekom pandemije COVID-19	–	–	–	1	–	2

Nacional:

43. **Otto Shilly** (pogreška, op.a.) *je sa svojom 91 godinom i dalje aktivan* u lobističkim aktivnostima, a kako je u Njemačkoj na vlasti SPD, Schilyjeva stranka, on ima pristup najvećim njemačkim dužnosnicima.

44. Vlasnik kompanije General Pioneer bio je *kontroverzni bugarski biznismen Ognjan Bozarov*, vidi se iz dokumentacije koja je procurila iz agencije MeritServus s Cipra koja osniva offshore firme. *Ovaj sedamdesetšestogodišnji Bugarin* još je 1983. u Americi bio optužen jer je iz SAD-a u Bugarsku izveo tehnologiju za proizvodnju kompjuterskih diskova iako je njezin izvoz tada bio zabranjen.

45. Bile su to, vjerojatno, najstrože restriktivne mjere uvedene u Europi (tekst se odnosi na mjere u Srbiji, op. a.) zbog pandemije koronavirusa – potpuna izolacija *populacije starije od 65 godina*, primorane da gotovo dva mjeseca provedu zatočena u četiri zida; (...).

7Dnevno:

46. I hoće li SAD ući u rat s Kinom kako bi spriječio to pripajanje. Zadnji takav događaj kad se medijski zakuhalo oko Tajvana bio je odlazak *80-godišnje američke političarke Nancy Pelosi* 2022. na Tajvan. Situacija je bila, kako se to kaže na televizijama, dramatična.

47. I ove se godine zbog toga građani pozivaju na cijepljenje, posebno *osobe od 65 godina i starije*, kronični bolesnici, štićenici i osoblje domova za starije, zdravstveni radnici i trudnice, (...)

48. Napomenula je kako godišnje od posljedica bolesti (dijabetesa, op. a.) umire oko 2000 ljudi, odnosno pet osoba dnevno. Naročito je to prisutno među *osobama srednje i starije životne dobi*, onima koji su još radno aktivni ili potkraj radnog vijeka.

Ostale kategorije koje se pojavljuju samo jednom u tjednicima su sljedeće:

- u *Globusu*: statistički podaci o starenju stanovništva u Hrvatskoj; radna dob za mirovinu mogla bi se pomaknuti na kasnije.
- u *7Dnevno*: jedan citat koji uključuje spominjanje starije osobe; spominjanje zloglasnog kriminalca i starije žrtve nesreće; financijska pomoć umirovljenicima, između ostaloga.

Ovdje možemo razdvojiti članke iz Tablice 5 u dvije grupe: jednu u kojoj su sudionici individualizirani i drugu gdje su osobe kolektivizirane. U

prvu grupu ubrajamo članke (primjeri 43., 44., 46.) u kojima se samo osobi starijoj od 65 godina u članku spominju godine, dok se ostalim sudionicima govornoga događaja ne spominju. Riječ je o osobama koje imaju političku i/ili poslovnu moć i koje su vrlo aktivne u svojim domenama. Osobe su reprezentirane funkcijom u apoziciji: „*kontroverzni bugarski biznismen Ognjan Bozarov*“, „*američke političarke Nancy Pelosi*“ te se broj godina pojavljuje kao atribut: „*Ovaj sedamdesetšestogodišnji Bugarin*“, „*80-godišnje američke političarke Nancy Pelosi*“, u okviru referencijalne strategije, ali i u predikacijskoj strategiji u prijedložnoj frazi: „*Otto Shilly je sa svojom 91 godinom i dalje aktivan*“. Autori članka, pored političkih i poslovnih aktivnosti ovih osoba, istaknuli su jednu značajku njihovih identiteta, a to je broj godina, iako to nisu učinili za ostale sudionike teksta, ne implicirajući pritom da bi se ove osobe trebale povući iz svojih aktivnosti, ali ostavljajući čitatelju prostora za iznenađenje zbog takvih aktivnih života ili pak negodovanje jer su još aktivni, a mogli bi „uživati u mirovini“.

U drugoj su grupi (primjeri 45., 47., 48.) kolektivno reprezentirane starije osobe, anonimizirane, agregirane, generički, kao „*populacija starija od 65 godina*“, „*osobe od 65 godina i starije*“ i „*osobe srednje i starije životne dobi*“, a kontekst je bolest, izolacija, cijepljenje i umiranje, gdje su starije osobe predstavljene kao one koje su naročito izložene ovim opasnostima. Referencijalne strategije ne sugeriraju otvoreni dobizam i u prvome planu su „osobe“, a ne godine. Kao i kod svakoga kolektivnog prikaza, ne spominju se razlike u zdravstvenom stanju ni u sposobnostima te aktivnostima koje ljudi provode. Kako se može primijetiti, nakon prelaska administrativno uspostavljene granice koja je na broju 65, sugerira se da ljudi postaju bolesni i trebaju pomoć.

U gornjoj analizi tekstova iz dnevnika i tjednika tražili smo izraze koji su korišteni u reprezentacijskim, referencijalnim i predikacijskim strategijama pri referiranju na individualizirane starije osobe u različitim kontekstima. Na temelju provedene analize može se ustvrditi da točna dob kao odrednica prati imena starijih osoba, djelujući kao atributivni ili predikacijski pridjev koji funkcionira kao klasifikator u slučajevima *in memoriam*, gdje su akteri individualizirani, ali i u pojedinim situacijama u kojima su autori članka smatrali važnim istaknuti dob starije osobe, najvjerojatnije radi dovođenja u pitanje njezine sposobnosti djelovanja zbog dobi iznad 65 godina. Točna dob ovdje se koristi sinegdohalno, odnosno jedna osobna značajka izdvaja se i stavlja u prvi plan, čak i kad se starija osoba nalazi u društvu drugih kojima se dob ne ističe. Dob također prati imena ljudi koji su intervjuirani

ili o kojima se izvještava, no tu je najčešće istaknuta u pozitivnom kontekstu, jer ne sprječava aktere u onome što rade (gluma, režija, pisanje, itd.). Ime može biti i premodificirano pridjevom „stari“.

Iz članaka u kojima se spominju starije osobe saznaje se da stariji ljudi mogu voditi kreativne i zanimljive živote, čemu se autori povremeno čude, ali riječ je uglavnom o dobro poznatim javnim osobama čiji je privatni život već otprije zanimljiv široj publici. Oni nisu prikazani kao slabi i siromašni ljudi koji pasivno čekaju pomoć. Ovdje možemo istaknuti da se starije osobe nikada nisu spominjale u *Poslovnom dnevniku*, dnevnim novinama koje prate poslovne aktivnosti i poduzetništvo u Hrvatskoj: izgleda da, nakon što osoba prijeđe određene godine, više se ne smatra produktivnom te više nije dio poslovne zajednice ni u kakvu svojstvu.

U slučajevima gdje su stariji ljudi reprezentirani kao kolektiv, bez ikakvih individualnih karakteristika, oni su diskurzivno konstruirani kao pasivni korisnici pomoći, uglavnom slabi, bolesni i nemoćni. Njihova je uloga statična, oni ne djeluju, ne traže ništa, ne zahtijevaju, a situacijski kontekst je uglavnom isti: nedostatna sredstva za život, zbog čega se političari ili neke udruge angažiraju kako bi im olakšali životne prilike. Drugi je kontekst zdravstveni: razne bolesti donose razne opasnosti, a stariji su naročito ugroženi, o čemu autori pišu sa suosjećanjem. Ipak, kod kolektivnih prikaza starijih osoba nismo naišli na članke u kojima bi one bile predstavljene kao zdrave, neovisne i sposobne za život bez pomoći.

Na kraju možemo reći da su stariji ljudi razmjerno rijetko sudionici novinskih tekstova s obzirom na ukupan broj stranica, bilo kao individualizirani, bilo kao kolektivni sudionici. Kao kolektivni sudionici pojavljuju se u ograničenom broju konteksta i nemaju svoj glas u člancima, s njima se ne razgovara nego se o njima piše. Ovakva se zapažanja donekle poklapaju s istraživanjem Fealy et al. (2012), gdje su autori kategorizirali prikaze starijih osobe u pet grupa: žrtve, slabi, krhki i ranjivi, radikalizirani građani, zaslužne starije osobe, nezaslužne starije osobe, u smislu da ne zaslužuju novčanu ili neku drugu pomoć. U ovome dijelu našega istraživanja nismo naišli na identitetske tipove žrtve, na radikalizirane građane ni na nezaslužne građane.

5. Zaključak

U ovome članku bavili smo se reprezentacijskim, referencijalnim i predikacijskim strategijama kojima su se autori u hrvatskim dnevnicima i tjednicima koristili u tekstovima o ili u razgovorima sa starijim osobama, u

tekstovima gdje su starije osobe spomenute, kao i u tekstovima gdje su starije osobe predstavljene kao homogen kolektiv. Pritom smo htjeli ustanoviti jesu li navedene strategije bile upotrijebljene tako da izravno ili neizravno podržavaju stereotipe ili predrasude o starenju i starijim osobama jer referencije mogu utjecati na način kako se starije ljude doživljava u javnosti. Možemo zaključiti da u navedenim člancima nije bilo izravnih dobističkih izraza, što je vrlo vjerojatno rezultat zakonske regulative. S druge strane uočili smo latentni dobizam koji se pojavljuje u vidu iznenađenja da stariji ljudi, najčešće poznate osobe, mogu biti aktivni i uspješni u nekoj djelatnosti te ne žive u skladu sa slikom o starenju koju diskurzivno i multimodalno oblikuju mediji ili koju ima javnost, dakle nisu nužno osamljeni, siromašni, bolesni, nesretni i žrtve. Dobizmu možemo pripisati i navođenje dobi, redovito iznad 65. godine, osobama koje se spominju u tekstovima, a da pritom drugim sudionicima nije navedena dob niti je ključna za razumijevanje teksta. Kad je riječ o kolektivnim prikazima starijih ljudi, oni su predstavljeni najčešće kao slabi, nemoćni i izloženi raznim bolestima te kao siromašni korisnici koji pasivno čekaju razne financijske potpore. Konteksti i uloge su, kako vidimo, vrlo ograničeni. U medijima ne nalazimo nikakve druge životne okolnosti i aspekte življenja osim nabrojanih, što doprinosi otužnome prikazu starenja. Tiskani mediji, hotimice ili ne, zaobilaze teme koje bi starenje prikazivali drukčije. Bilo da je riječ o izravnome, neizravnome dobizmu ili suosjećajnome tonu kojim autori tekstova pišu, vidljiva je opozicija „nas“, novinara, mlađih, i „njih“, starijih, koji su populacija nedovoljno poznata mlađima i zato ponekad uzrok čuđenja, iznenađenja i sumnje u njihove sposobnosti.

Literatura

- Achenbaum, W. Andrew (2015) "A History of Ageism Since 1969", *Generations: Journal of the American Society on Aging*, Vol. 39, No. 3, *Ageism in America: Reframing the Issues and Impacts* (Fall 2015), str. 10–16.
- Ayalon, Liat; Tesch-Römer, Clemens (ur.) (2018) *Contemporary Perspectives on Ageing*, Springer Open.
- Butler, Robert N. (1969) "Age-ism: Another form of bigotry", *The Gerontologist*, 23, str. 243–246.
- Butler, Robert N. (1980) "Ageism: A Foreword", *Journal of Social Issues*, Vol. 3, No. 2, str. 8–11.

- Chen, Chin-Hui (2015) "Older Adults as Discursively Constructed in Taiwanese Newspapers: A Critical Discourse Analysis", *International Journal of Society, Culture & Language*, 3(2), 2015, str. 72–84.
- Coupland, Nikolas (1997) "Language, ageing and ageism: a project for applied linguistics?" *International Journal of Applied Linguistics*, vol. 7, No. 1, str. 26–48.
- Edström, Maria (2018) "Visibility patterns of gendered ageism in the mediabuzz: a study of the representation of gender and age over three decades", *Feminist Media Studies*, 18:1, str. 77–93, DOI: 10.1080/14680777.2018.1409989
- Fairclough, Norman (1989) *Language and Power*, Harlow: Longman Group.
- Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*, Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1995a) *Critical discourse analysis*, Harlow: Pearson Education Limited.
- Fairclough, Norman (1995b) *Media Discourse*, London: Hodder Arnold.
- Fairclough, Norman (2001) *Language and Power*, 2. izd. Harlow: Pearson Education Ltd.
- Fairclough, Norman (2003) *Analysing Discourse*, Abingdon, New York: Routledge.
- Fairclough, Norman (2010) *Critical Discourse Analysis, The Critical Study of Language*. 2. izd. London, New York: Routledge.
- Fairclough, Norman (2018) "CDA as dialectical reasoning", U: J. Flowerdew i J. E. Richardson (ur.). *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies*, London: Routledge, str. 13–25.
- Fealy, Gerard; McNamara, Martin; Treacy, Margaret Pearl; Lyons, Imogen (2012) "Constructing ageing and age identities: a case study of newspaper discourses", *Ageing and Society*, Vol. null, issue 01, str. 85–102, doi: 10.1017/S0144686X11000092
- Flowerdew, John; Richardson, John E. (ur.). *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies*. London: Routledge.
- Global report on ageism (2021) *World Health Organization* (<https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/demographic-change-and-healthy-ageing/combating-ageism/global-report-on-ageism>, pristup 11. veljače 2025.)

- Imran, Muhamad Asim; Budarick, John (2023) "Discursive construction of identities for older people in news: A critical discourse analysis of Malaysian newspapers", *Australian Journalism Review*, 45:2, str. 161–80, https://doi.org/10.1386/ajr_00130_1
- Lalić, Sara; Senta, Cvijeta (2020) *Narativi mržnje u internetskim medijima i internetskoj komunikaciji u Hrvatskoj*, Zagreb: Centar za mirovne studije.
- Matić, Daniela (2024) Is there ageism in Croatian print media? Critical discourse analysis of media discourse. *Komunikacija i kultura online*, godina XV, broj 15, 2024., str. 174–199, <https://doi.org/10.18485/kkonline.2024.15.15.9>
- Mautner, Gerlinde (2007) "Mining large corpora for social information: The case of elderly", *Language in Society* 36, str. 51–72. DOI: 10.1017/S0047404507070030.
- Perišin, Tena; Kufrin, Valentina (2009) „Ageizam u televizijskom mediju na primjeru središnjih informativnih emisija HRT-a, RTL-a i Nove TV“, *Ljetopis socijalnog rada* 2009., 16 (1), str. 29–51.
- Phelan, Amanda (2018) "Researching Ageism through Discourse". U: Liat Ayalon i Clemens Tesch-Römer. (ur.) *Contemporary Perspectives of Ageism*, Springer Open, str. 549–564.
- Reisigl, Martin; Wodak, Ruth (2001) *Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Anti-Semitism*, London: Routledge.
- Rozanova, Julia; Northcott, Herbert C.; McDaniel, Susan A. (2006) "Seniors and Portrayals of Intra-generational and Inter-generational Inequality in the Globe and Mail", *Canadian Journal on Aging*, Winter 2006, Vol. 25, Issue 4, str. 373–386.
- Rusac, Silva; Štambuk, Ana; Verić, Jelena (2013) „Dobna diskriminacija: iskustva starijih osoba“, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 2013. Vol 49, Supplement, str. 96–105.
- Shimoni, Shir (2023) "The unprotectables: A critical discourse analysis of older people's portrayal in UK newspaper coverage of Covid-19". *European Journal of Cultural Studies*. Vol. 27, Issue 4, str. 1–17, <https://doi.org/10.1177/13675494231185539>.
- United Nations (2020) *World Population Ageing 2019*, ST/ESA/SER.A/444, New York: United Nations. (<https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf>, pristup 10. veljače 2025.)

Uzun, Suzana; Kozumplik, Oliver; Požgain, Ivan; Kalinić, Dubravka; Mimica, Ninoslav (2019) „Stavovi i predrasude prema starijim osobama“, *Medix*. Year 25. No. 136/137, str. 216–221.

Zakon o suzbijanju diskriminacije, Narodne novine 85/2008.

Zovko, Anita; Vukobratović, Jelena (2017) „Percepcija starenja i društveno-medijska slika o starima“, *Andragoške studije*, 1, str. 111–124.

Analizirana tiskana novinska izdanja i magazini:

Slobodna Dalmacija

Jutarnji list

Večernji list

Nacional

Globus

7Dnevno

Lider

Gloria

Story

Poslovni dnevnik

SUMMARY

Daniela Matić

CRITICAL ANALYSIS OF AGE-RELATED REFERENCES IN THE DISCOURSE OF CROATIAN PRINT MEDIA

Traditional and modern media serve both as sources of diverse information and as conduits for prejudicial beliefs and discriminatory attitudes held by content creators. These views are often disseminated among audiences without critical reflection, thereby fostering ageism—the discrimination of individuals based solely on their age, regardless of their physical or mental abilities, education, skills, social status, or personal characteristics.

Employing a methodological framework grounded in critical discourse analysis, this study examined age references related to individuals over 65—specifically, expressions that denote aging, old age, and life at this stage—which were collected from Croatian print media, including dailies and weeklies published over a one-month period. The objective was to establish how people over 65 are discursively represented in texts, to identify the representational, referential, and predication strategies employed, and to delineate the roles and contexts in which they appear, especially in comparison to those outside their age group. The analysis included texts concerning prominent older individuals or interviews in which their age is invariably mentioned, as well as texts in which older people are depicted as a homogeneous collective.

The findings indicate that the spectrum of roles and contexts in which older people are collectively portrayed is markedly narrow, effectively rendering them invisible in societal discourse except when they are recipients of assistance or when their health is at stake. Moreover, while explicit ageism is relatively uncommon, latent ageism—manifested through stereotypical representations of individual older persons—persists when their lifestyle and activities deviate from the framework which the society has intended for them.

Keywords: *ageism; critical discourse analysis; age-related references; Croatian print media*